

Hakan ALPİN

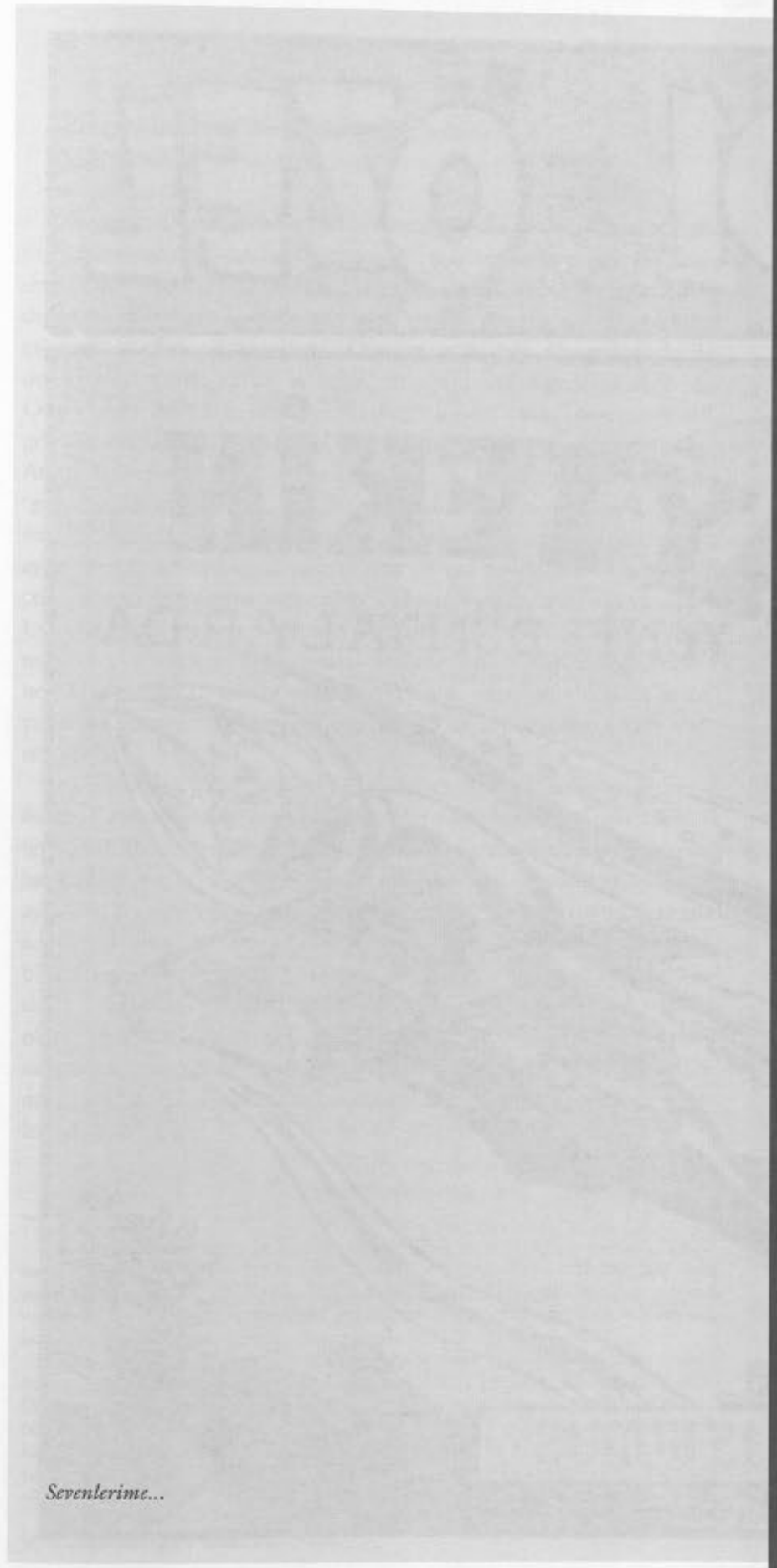
ÇİZGİROMAN ANSİKLOPEDİSİ

Q
741.503
A175c

General Slavic Ref.
(Slavia)

\$UNUS

Sevenlerime...

1001 * ÖZEL

BAYTEKİN

YENİ DÜNYALARDA

SAYI
3

15 KURUŞ

Bir Çizgiroman* Ansiklopedisi Hazırlamak

Çok Keyifli...

İnanılmaz...

Ansiklopediyi hazırladığım süreç çok keyifli ve inanılmaz bir zaman dilimiydi. Yaklaşık bir yıla yakın bir süre boyunca neredeyse günde onaltı saat; uykuya, yemeğe, aileme ve yeni doğan kızımıza ayırdığım neşe yumağı özel süreler hariç sadece çizgiroman düşündüm, çalıştım, yazdım ve 'yaşadım'. Ömrümün önceki dönemlerinde de dokuzuncu sanata bolca ve içime sine sine yer ayırmışlığım vardı. Gerek yirmi yılı bulan profesyonel çizgiroman ressamlığım esnasında, gerekse bu sanatın kuramsal boyutuyla ilgili çeşitli faaliyetlerimde... Ancak bu seferki hepsini gölgede bıraktı. Dile kolay, tempomu daima 'görev' modunda değil de, 'haz' konumunda sabit kılarak geçen ondört koca ay. Çizgiroman Ansiklopedisinin hazırlıklarını ilk altı ayda %90 civarı tamamlamıştım. Yine de gel gör ki, ABD'nin Irak'a yönelik savaş girişimine başlamasıyla oluşan kaotik durumun yanı sıra; karşıma çıkan bazı hoş profesyonel proje ve işlerden dolayı çalışmalarına çeşitli uzunlukta aralar verdim. Ancak yaşamımın hemen her dönemindeki türden pratik yaklaşım ve çözümlerim sayesinde çalışmamı daima canlı, işler ve ilerleyen pozisyonda korumayı sürdürdüm.

Şimdiye dek yazdığım, çizdiğim şeylerin birilerine faydası olmuşsa bu beni sonsuz mutlu etmeye yeter. Her ne kadar ben onları 'birileri' feyz alsın diye yazmasam da... Gerçekten öğrenmek için yaklaşanlar hariç, kimseye bilmişlik taslama hevesinde de değilimdir. Bu kez de aynı düşünceyle hareket ederek kendimi sadece dokuzuncu sanata adadım. Hedef, amaç ve misyonik girişimim kişilere yönelmek yerine, bizatihi sanatın ve çeşitli şekillerde ona yıllarca hizmet eden, bünyesinde çalışan ve emek harcayanların daha çok tanınmasına yönelik oldu. Yine de, çalışmamdan sadece 'haz' alma çabam beni hiçbir zaman kaygısızlığa ve gamsızlığa itmedi. Yayıncımla hemfikir olduğumuz gibi, 'içime sinme' gibi bir koordinatlandırmayla kendimi sabitledim.

* Çizgiroman, terim ve kelime olarak Türk dilinde 'çizgi roman', 'çizgiroman', 'resimli roman' türünden değişik yazılımlarla ifade edilmektedir. İşin uzmanı olmasam da, uzun yıllardır Türk dili, ve imlasıyla ilgili yaptığım bireysel ve ekpsel çalışmalardan çıkardığım sonuca göre, bunların içinde tüm Türk dili kurallarına en uygunu, benim yazdığım gibi 'çizgiroman' olanıdır.

Zira çizgiromanın resimli bölümünü ifade eden 'çizgi' ve edebiyat rolünü belirten 'roman', birbirinden tamamen ayrı anlamları olan iki ayrı kelimedir. Dokuzuncu sanatı tanımlamak için bir araya geldiklerinde de "birleşik kelime" olurlar. Birleşik kelime, iki ya da daha fazla sözcüğün aralarına ek giremeyecek kadar 'kalıplaşması' yoluyla ortaya çıkan bir yapıdır. Bu tür kelimeler "birleşik" yazılır, tıpkı kırkayak, gelişigüzel, aslanagzi, önsöz, karakalem sözcüklerinde olduğu gibi...

Çok rahatsız edici olmasa da yıllardır yapılan bu yanlış yazılımların bu vesileyle düzeltileceğini umut ediyorum.

Oldukça geniş spektrumlu bir sanat dalı olan çizgiromanın malzemeleri arasında 'ansiklopedimi' örgülemenin işin en zor ve erbabınca en çok irdelenecek kısmı olduğunun farkındaydım. Şimdiye değin elimden geçen, göz attığım yarım düzineden biraz fazla Batı kaynaklı ansiklopedik kitabın tamamı birden fazla kişi tarafından hazırlanmıştı. Yani çok yazarlı çalışmalardı. Lakin ben, Asteriks'den ölesiye dayak yiyen bir Roma garnizon komutanının düşmanı tarif ederken de dediği gibi, "Bir kişiydiler, bir," durumda olduğumdan dolayı, ansiklopedi maddesi seçme olayı tamamen 'kişisel' düzeydeki tercihlerime kalmıştı.

Çalışmamın Türkiye'de yayınlanan ilk (belki de son) *Çizgiroman Ansiklopedisi* olduğunun bilinciyle, bu konuyla ilgili olarak kendime bir şablon belirledim. Seçtiğim maddelerde yer alacak kişi, kahraman, dergi ve terimlerin Türkiye'de tanınıp biliniyor olmasına öncelik verdim. Bunların yanı sıra, ülkemizde pek bilinmese de kendi ulusunun düzeyinde değerli kilometre taşlarını oluşturan ya da dünya çizgiroman sanatına geçmiş önemli kişi, yayın ve kahramanları da listeme dahil ettim. Bu nedenle *Happy Hooligan*, *The Gumms* ya da *Barry McKenzie* gibi kahramanlarla, Frederic Opper Burr, Bud Fisher gibi geçmişte kalmış çizgiroman ustaları da sayfalarımda ana madde olarak kendilerine yer buldu.

İşin Türk üreticileri ve ürünleri ayağında ise, oldukça zorlu ve uzun bir liste beni bekliyordu. "O niye var, bu niçin yok," kritiklerine mümkün olduğunca teğet geçecek ve az önce de belirttiğim gibi 'içime sinecek' bir seçkide tahmin ettiğimden de çok kısa bir sürede karar kıldım. İlk madde başlıklarımı kaleme aldım. Çalışmaya başlamanın üzerinden iki ay geçtiğinde, listemdeki 400'den biraz fazla olan toplam ana madde sayısı ikiye katlanmıştı. Bunun birinci nedeni, içe sinme katsayımın yüksekliği olmuştu. İkincisi ise, yazdıkça yazasım gelmesiydi.

Hemen belirteyim; herşey tamamen bittikten sonra kaleme aldığım bu sunuş yazısında samimiyetle söyleyebilirim ki, bence üç Türk çizginin daha burada yer alması gerekirdi. Spekülasyon riskini göze alıp bunları belirtmeyeceğim, tıpkı önceden listeme dahil olduğu halde ansiklopedi maddesi olarak metinlerde yer almasını iptal ettiğim iki çizgiromancının adlarını saklı tutacağım gibi. Bunlardan biri halen aktif olarak çalışmalarını sürdürmekte, diğeri ise uzun yıllar önce rahmetli olmuştu. Sherlock Holmes'ü bile kıskandıracak uzun araştırmalardan sonra ulaştığım rahmetlinin ailesinin 'garip' ve 'anlaşılmaz' tutumundan dolayı, bu sıkıntılı ve hiç istemediğim kararı almıştım...

Sonuçta, nesebi sahil bir ansiklopediye imza attığıma gönülden inanıyorum. Gerekli (yabancı) kaynaklardan usulunca yararlanan, tamamen özgün ve bize— Türkiye'ye ait. Kalan kısmını değerlendirecek olanlar ise sizlersiniz, yani okurlarım.

Ansiklopedinin İçeriği

'İlk' olsun da 'ilkel' olsun gibi bir sanra kapılmadan hazırladığım metinler, önceki müsveddelerimle ve çeşitli dergilerde kaleme aldığım yazılarımdan çıkardığım öncülleriyle bütünleşti. Çizgiroman dalında ulusal sanatımızı evrensel örnekleriyle örgülemek oldukça keyifliydi. Bu aşamada özel bir denge oluşturmak için hiç çabalamadım desem yeridir. 'Bence' bu ansiklopedide olması gereken (az önce bahsettiklerim hariç) herşey burada yer aldı. Bir eksik, iki fazla örnek sayılabilir... Buna itirazım yok. Yine de bunun subjektif bir yaklaşım olduğunu düşünüyorum. Çok ilgili olduğunuz bir kahraman veya çizere burada ana madde olarak rastlayamayabilirsiniz. Ancak çok öznel ve reaksiyoner bir tavırla karşılaşacağımı zannetmiyorum, zira kimsenin, "Filanca veya feşmekan yer almamış," kısırdöngüsüne yakalanmayacağını tahmin ediyorum. Zaten 'özel' olarak ve 'birilerine' göre yapılmamış bir çalışmadan sözetmekteyiz. Bahsettiğim kriterlere uymadığını düşündüğüm kişi, yayın ve kahramanlar ansiklopedide ana madde olarak yer al(a)madılar. Yoksa herhangi bir kişinin bulacağı eksik ya da olması gereken madde sayısından çok daha fazlasını size bizzat ben sayabilirim. Ancak böylesi bir çalışmanın, yani kimseyi ve 'özel' tercihlerini ıskalamayan bir ansiklopedinin kaç bin maddeye ulaşabileceğini ve kaç sayfa olacağını varın siz hesap edin...

Batı kaynaklı benzerlerini incelediğimde, Maurice Horn'un başını çektiği iki ciltlik *The World Encyclopedia of Comics* hariç hemen hepsinin 400 civarı maddeyle hazırlanmış olduklarını görmüştüm. Benim yaklaşık 800 maddelik çalışmamın boyutunun bu ölçekte devasa kaldığına inanıyorum. Böylesi bir çalışma için en elzem konunun, yani içerikte kullanılacak görsel malzemenin amacıma ulaşmakla birebir ilişkili olduğunu gördüm. Hem incelenip yeniden okunacak binlerce sayfa çizgiromanı bulmak, hem de bunlara ait görsel malzemeyi toparlayabilmek ciddi ve zorlu bir çaba gerektirmekteydi. Ancak Türkiye'deki en geniş kişisel çizgiroman arşiv(lerinden bir)ine sahip olmanın avantajları bu engeli çarçabuk bertaraf etmemi sağladı. Böylece ansiklopedide kullandığım 1200'den fazla görsel malzemenin tamamına yakını bu hazineden seçtim. Çokluğun yarattığı tercih zorluğunu aşarak, kullanmak istediğim bir düzineden biraz fazla (çoğu çizir fotoğraflarıydı) görsel ürünü de internetten sağladım. Son olarak elimdeki örnekleri yetersiz bulduğumdan dolayı yardımına ve arşivine başvurduğum değerli arkadaşım Hüsnü Çoruk da beni yanıtsız bırakmadı. Çok hızlı bir şekilde *Oklahoma* ile *Koca Teks* sayılarının, Yıldırım Örer'in çizdiği *Kinova*'nın ve bir *Jonathan Cartland* albümünün kapak fotokopilerini bana gönderdi. Böylece tamamlanan görsel malzeme listem de, Batılı benzerlerini gölgede bırakmıştı. Üstelik bahsettiğim bu Batılı örneklerin hemen tamamı çizgiromanın görsel bir sanat dalı olduğunu unutarak, bilhassa kahramanlara ait malzemelerde oldukça kısıtlı davranmış ve sadece figüratif seçkiler kul-

lanmışlardı. Aynı zamanda profesyonel bir çizer olmamın da getirisiyle bu yapılanmayı kökten değiştirmeye karar verdim. Sanatçıları, kahramanları ve eserleri basit figürler yerine tam sayfa olarak, hatta iki sayfalık kısa öyküleriyle sundum.

Bu noktada, hazırladığım *Çizgiroman Ansiklopedisinin* Türkiye'de bir 'ilk'e daha imza atmasının gerekliliğine inanmaktaydım. Görsel malzemelerden çizgiromanla ilgili olanlarının tamamının olmasa da büyük kısmının kullanımı için sanatçı ve telifine sahip yayıncılarından izin aldım. Ülkemizde daha önce yayınlanan hiçbir çizgiromanla ilgili kitapta dikkat edil(e)meyen, hatta umursanmayan bu duruma elimden geldiğince ket vurduğumu düşünüyordum. Ayrıca bu davranışla dokuzuncu sanata karşı takınılan küçümseyici tavrı darbelediğime ve varolan değer çitasını da biraz daha yükselttiğime inanıyorum. Ulaşabildiğim bazı yabancı yayınlara da bu yaklaşımı sürdürdüm. Haber veremediğim ve izin alamadığım pek çok görsel malzemeyi de telifinin kimde olduğunu belirten 'copyright' (©) ibaresini altında belirterek kullanmayı tercih ettim. Sonuçta bu bir ansiklopedi— ve ansiklopediler de bilgi verir.

Ana Maddelerin Belirlenmesi

Ansiklopedi maddelerini yazabilmek için sayısız çizgiromanı ve macerayı yeniden hızlı bir şekilde okudum veya göz attım. Önceliği ülkemizde tanınmış olmaya verdiğimden dolayı *Karaoğlan*, *Tarkan*, *Mublis Bey*, *Kötü Kedi Şerafettin* gibi en bilinen kahramanların yanına *Komiser Osman*, *Kurtoğlu*, *Tengiz* ya da *Acar* gibilerini ekledim. Bunların bazıları geçmişin tozlu yapraklarında sıkışıp kalmış değerli çalışmalardı, bazıları ise lokal çaptaki yayınların engelleyemediği dezavantajlarla azımsanan veya yok sayılan konumda kalmışlardı.

Aynı durum çizer ve yayıncılar için de geçerliydi. Aksoy, Arka Bahçe, İnkılap, Lal Kitap, Maceraperest Çizgiler, Rodeo Kitap gibi faaliyette olanların yanına Alfa, Bilka, Ceylan, Türkiye yayınevlerini ekledim. Sezen Yalçınler, Erdoğan Egeli, Çetin Karakoç, Safa Kılıçlıoğlu'nun yayıncılık kariyerlerini inceleyerek güncelledim. Bulabildiklerimin fotoğraflarını bastım. Belki de bu sayede Erdoğan Egeli gibi sayısız çizgiroman başlığı yayınlamış bir abide ismin (hiç olmazsa) bir fotoğrafı gün yüzüne çıkmış oldu.

Çekildikleri inziva köşelerinde izini sürerek bulduğum çizer ve yayıncıların biyografik bilgilerini, yıllar sonra hatırlanmış olmalarının yarattığı sevinç gözyaşları ve titrek sesleri arasında alışımı hiç unutamayacağım sanırım. Telefonla yaptığım ikiyüze yakın konuşmada yüzünü hiç görmediğim, belki de asla görmemin nasip olmayacağı insanlarla, unuttukları ya da bir anda hatırlayamadıkları çizgiromanları, yayınları konuşmak, dertleşmek nasıl unutulabilir ki?..

Pek çok kişide olduğu gibi telefonda tanışıp konuşarak biyografik bilgilerini elimdekilerle kontrol ettiğim Cemal Dünder ile, bir hafta sonra evinin ve hemen her şeyinin yanışı yüzünden ve bir daha iletişime geçememem ise içimde ukde bırakan olaylardan biri oldu. Neyse ki, ağabeyi Nezhir Dünder'dan en azından sağlık durumları hakkında sevindirici haberler alabildim...

Bu arada Aslan Şükür, Samim Utkun gibi, çizgiromancılık kariyerleri neredeyse sadece yayınlara kapak illüstrasyonu yaparak oluşmuş sanatçıları da ana madde olarak ansiklopediye dahil ettim. Ayrıca dünyada çizgiroman sanatının gelişimine bir nebze olsun ışık tutabilmek adına, yirmi ülkenin bahsini geçirip; Danimarka, İspanya, Kanada gibi ülkeleri de atlamadan onbeş tane ülkenin çizgiroman tarihini aslarına açtığım maddelerde özel olarak kaleme aldım.

Bunların yanı sıra dokuzuncu sanata yoğun tempoda ürün veren Warner Bros. ve Universal Çizgi film Stüdyoları gibi birkaç ultra yayıncıyı da maddeleştirdim. King Features Syndicate ve Opera Mundi gibi dünya çapında telif ajansları ve ürün pazarlayıcısı bazı firmalar da kaleminden nasibini aldı...

Ülkemizde kısa sürelerle ve az sayıda yayınlanmış olsalar da *Rakar*, *Viking*, *Tom Teks* gibi az bilinen ve geçmişte kalmış yabancı kaynaklı serilerin maddeleri ile, Ergin Asyalı, Mustafa Kocabaş, Faruk Geç, Yücel Köksal gibi ismi sıkça olmasa da geçen, ancak haklarında az bilgi bulunan çizim ustalarını da atla(ya)madım. Üstelik bunlara çizgiromanla olan ilgileri az bilinen Orhan Boran, Ayhan Işık gibi çok yönlü bazı sanatçıları da ilave ettim.

Eşdeğer bir uygulamayla yayınları da değerlendirdim. *1001 Roman*, *Tercüman Çocuk* gibi karma, yani sayfalarında birden fazla çizgiromana tefrika halinde yer veren dergilerin yanına *Sabata*, *Amatör* gibilerini ekledim. Ayrıca aynı isimde birden fazla yayın çıkmışsa, bunları da aynı başlığın altına numaralarla sıralayarak belirttim: *1001 Özel*, *Savaş* ve saire gibi...

Türkiye'de yayını gerçekleşen dokuzuncu sanat örneklerinin omurgasını çizgiroman dergi ve mecmuaları oluşturmaktadır. Bunlara gazete bantları, mizah ve çocuk dergilerindekiler eklenir. Katman böylece genişleyip büyürken ben de bunlara kayıtsız kalamadım ve 1930'lardan kalma ilk modern batılı çizgiromanlara yer veren bir gazete olan 'Haber'i ana madde olarak sundum. Buna ilaveten 'Mizah Dergileri' ve 'Çocuk Dergileri' maddelerini yazarak, bu cenahtaki örnekleri ana hatlarıyla belirginleştirdim. Üstüne *Çocuk Ses*'nden *Çocuk Haftası*'na, *Milliyet Çocuk*'tan *Türkiye Çocuk* dergisine değin sayfalarında yer verdiği sayısız çizgiroman ve kahramanla bizleri tanıştıran yayınlar için de birer madde kaleme alarak, yayınladıkları tüm çizgiromanları dökümlendim...

Yabancı kaynaklı bir kahramanın Türkiye'deki yayın seyrini ilgili maddelerinin sonlarına eklediğim paragrafla(rla) sunmayı tercih ettim. Bu sistematığı ülkemizde herhangi bir yayında boy göstermiş her

kahraman için uyguladım. *Mandrake*, *Kızılmaske* ve *Asteriks* gibi pek çok çizgiroman kahramanının ülkemizdeki bibliyografyasının zenginliği, bunlara ait maddelerin uzamasına neden oldu.

Ülkemizde ancak sınırlı sayıdaki çizgiroman sever tarafından bilinen *Ella Cinders* ve *Happy Hooligan* başlıkları ise, bu konuda yararlandığım ana kaynak olan Horn'un ansiklopedisinde oldukça uzun uzadıya anlatılmıştı. Yapılan çeviriyi okuduğumda detayların elzem olduklarına inanarak (çoğu yerine müdahale etmeden), olduğu gibi çalışmaya aktardım. Almanya ve İtalya'da yayınlanan bir ansiklopedide hiçbir çizer fotoğrafının kullanılmadığına şahit olmuştum. Çizim üretimli bir sanat dalına ait hoş bir gönderme olduğunu düşünmememe rağmen, bu uygulamayı benimsemedim ve bilhassa çizer ve yazarlara ait bol miktarda fotoğraf kullandım. Beni yönlendiren düşünce ise, bu ülkelerde dokuzuncu sanata ve üreticilerine ait yazılar, araştırmalar, röportajlar yayınlayan pek çok magazin bulunmasıydı. Bilindiği gibi ülkemizde bu eksikliği, büyük bir özveriyle hazırlanan ve on sene yakın bir zamandır başını çektiğim *Darkwood Sakinleri Çizgiroman Kültürü Dergisi* gidermeye çalışmıştır...

Linkler (Altı çizili mavi renkli ibareler)

Ülkemizde çizgiroman üstüne yapılan araştırmalarda, gazetelerde ve eklerinde yayınlanan bantlar daima bir handicap olmuştur. Bu konuda diğerlerinden ayrılmamı sağlayan çok önemli birkaç avantajım olmasına karşın, benim bile tam anlamıyla içime sinmeyen bir durum söz konusudur. Sahip olduğum avantajlardan biri, yıllardır profesyonel bazda bir çizer olmam— bugünüme ulaşmamı çizgiroman merkezli profesyonel bir kariyere borçluyum. Çizgiromanla ilgili araştırma yapan diğer kişilerden beni ayıran ve avantaj sağladığım ikinci önemli nokta da yıllardır (gerekirse) 24 saatimi çizgiromanla ilgili araştırmalara verebilmem. Zira işim bu... Başka bir işte çalışıp kalan zamanlarda, geceleri, ya da hafta sonları dokuzuncu sanata zaman ayırmak için çırpınmak türünden bir şanssızlığım yok. Günümün, haftalarımın tamamını incelemeye ayırabiliyorum. Zaten bu ansiklopedinin ortaya çıkışı da böylesi bir sürecin varolması sayesinde gerçekleşti. Tüm olanaklarıma ve çok fazla sayıya ulaşan geniş bir çizgiroman koleksiyonuna sahip olmama karşın, kütüphanelerde yatan gazete arşivlerinin tamamını tarayabilmiş değilim. Yine de ansiklopedinin sayfalarını çevirdiğim durumumun çok da şikayet edilesi boyutta olmadığını göreceksiniz.

Görüp bildiğim hiçbir Batılı ansiklopedide olmayan bir uygulamam da, ansiklopedi ana maddelerinin yanına hangi ülke çıkışı olduğunu daha iyi vurgulamak, akılda kalıcılığı sağlamak için o ülkenin bayrağını yerleştirmek oldu. Böylesi zarif, estetik ve bilgilendirici bir görsel kodlama kullandığım için memnunum. Bunların ansiklopedimi zenginleştiren önemli etkenlerden biri olacağını ve sizlerce de beğenileceğini düşünüyorum. (Şekil: 1)

Şekil: 1

Ansiklopedi maddelerinin metinlerini hazırlarken pek çok maddenin birbiriyle direkt ilişkili olduğunu zaten biliyordum. Okuruma da bunları daha belirgin kılmaya amacıyla, internet sitelerinde uygulanan yöntemden hareket ederek bunlar için mavi renkli linkler oluşturdum. Bir maddenin içinde ansiklopedimde varolan başka bir maddenin ismi geçtiğinde, onun ilk anıldığı yeri altı çizili bir mavi renge dönüştürdüm. Böylece okurum maddenin metninde altı çizili mavi renkli bir yer gördüğünde, burasının ansiklopedide ayrı bir madde olarak işlendiğini bilecek ve dilerse ilgilendiği maddeyle ilişkilenen o maddeyi de okumasına dahil edebilecek... (Şekil: 2) Ancak bu uygulama sırasında, gazetelerin isimleri hariç herhangi bir yayından bahsederken ilgili bölümü italik, yani eğik yazılmış harf karakterleriyle belirginleştirdim.

İndeksler

İtiraf etmeliyim ki, *Çizgiroman Ansiklopedisini* hazırlarken (adına sıkılma dersek) en sıkıldığım bölüm indeksler oldu. Çoğul kullanıyorum, zira birden çok indeks hazırlayarak bu konuda da batılı örneklerin çoğunu yine geride bıraktığımı düşünüyorum. Benzeri çalışmaların yarısından çoğunda hiç indeks yoktu. Bense okurlarım aradıklarını daha rahat bulabilsinler diye beş farklı indeks hazırladım.

İlk indeks olan *Başlıklar İndeksi*'ni yeşil zeminle kodladım ve 'İndeks A' şeklinde sol ve sağ üst köşelerde belirginleştirdim (Şekil: A). Bu indeks, adından da anlaşılacağı üzere sadece çizgiroman başlıklarıyla ilgili. Ansiklopedide geçen herhangi bir yayında yer almış öyküler ve kahramanın adı burada alfabetik olarak sıralanmış durumda. Mesela *Lombak* dergisindeki *Tuğçe*, *Tercüman Çocuk*'daki *Korkusuz Badi* veya *Çocuk Sesi*'ndeki *ZıpZıp Ali* gibi, başlık diye nitelenlerin tamamı bu bölümde...

İkinci indeks, yani *Yayıncı Şirketler İndeksi* ise kırmızı zeminle işaretli ve sayfalarının sol ve sağ köşelerinde 'İndeks B' kodlaması var (Şekil B). Bu bölümün bir özelliği alfabetik olarak önce ülke sıralaması olması, yani ABD'li yayıncılarla başlayıp, Türkiye ve Yugoslavyalı yayıncı ve dağıtıcı kuruluşlarla bitiyor. ABD'de 'syndicate' olarak nitelenen telif ve dağıtım şirketleri de bu başlık altında sıralanmış durumda...

Üçüncü indeks olan *Kişiler İndeksi* ise açık mavi zeminle sınırlandı. Ayrıca bu indeksin sayfalarının sol ve sağ üst köşeleri 'İndeks C' ifadesiyle belirginleştirdi (Şekil C). Ansiklopedinin tamamında adı geçen herkes bu bölümde Türk, yabancı veya ülke ayrımı yapılmadan alfabetik olarak sıralanmış durumda.

dönemde, bu kez Joseph Pulitzer'in sahipliğindeki *New York World*'de ortaya çıkan ve modern çizgiromanların atası sayılan Richard F. Outcault'un *Yellow Kid* başlıklı çalışması sonucu beliren nitelik ve teknik tamamlama ile, Amerikan gazeteleri bu yeni 'akıma' daha sık sayfa ayrır olmuşlardır.
New York World'ün *Yellow Kid* başlığınd

Şekil: 2

BAŞLIKLAR İNDEKSİ			
1977 James Bond 212, 213	1978 James Bond 212, 213	1979 James Bond 212, 213	1980 James Bond 212, 213
1981 James Bond 212, 213	1982 James Bond 212, 213	1983 James Bond 212, 213	1984 James Bond 212, 213
1985 James Bond 212, 213	1986 James Bond 212, 213	1987 James Bond 212, 213	1988 James Bond 212, 213
1989 James Bond 212, 213	1990 James Bond 212, 213	1991 James Bond 212, 213	1992 James Bond 212, 213
1993 James Bond 212, 213	1994 James Bond 212, 213	1995 James Bond 212, 213	1996 James Bond 212, 213
1997 James Bond 212, 213	1998 James Bond 212, 213	1999 James Bond 212, 213	2000 James Bond 212, 213

Şekil: A

YAYINCI ŞİRKETLERİ İNDEKSİ (Syndicate ve Ajanslar)			
1977 James Bond 212, 213	1978 James Bond 212, 213	1979 James Bond 212, 213	1980 James Bond 212, 213
1981 James Bond 212, 213	1982 James Bond 212, 213	1983 James Bond 212, 213	1984 James Bond 212, 213
1985 James Bond 212, 213	1986 James Bond 212, 213	1987 James Bond 212, 213	1988 James Bond 212, 213
1989 James Bond 212, 213	1990 James Bond 212, 213	1991 James Bond 212, 213	1992 James Bond 212, 213
1993 James Bond 212, 213	1994 James Bond 212, 213	1995 James Bond 212, 213	1996 James Bond 212, 213
1997 James Bond 212, 213	1998 James Bond 212, 213	1999 James Bond 212, 213	2000 James Bond 212, 213

Şekil: B

KİŞİLER İNDEKSİ			
1977 James Bond 212, 213	1978 James Bond 212, 213	1979 James Bond 212, 213	1980 James Bond 212, 213
1981 James Bond 212, 213	1982 James Bond 212, 213	1983 James Bond 212, 213	1984 James Bond 212, 213
1985 James Bond 212, 213	1986 James Bond 212, 213	1987 James Bond 212, 213	1988 James Bond 212, 213
1989 James Bond 212, 213	1990 James Bond 212, 213	1991 James Bond 212, 213	1992 James Bond 212, 213
1993 James Bond 212, 213	1994 James Bond 212, 213	1995 James Bond 212, 213	1996 James Bond 212, 213
1997 James Bond 212, 213	1998 James Bond 212, 213	1999 James Bond 212, 213	2000 James Bond 212, 213

Şekil: C

Alışlageldiği gibi soyadı önceliğiyle sunulan bu indekste yer alan bazı isimlerin yanına, kişi adlarının geçtiği sayfa numaralarıyla beraber, bilgilendirici olması babından çizimlerinde kullandıkları takma isimleri ve takma isimle belirtilenlerin yanına da gerçek isimlerini tekrarladım. Örneğin Hergé isminin yanındaki parantezin içine çizirin gerçek adı olan George Rémi'yi de dahil ettim.

YAYINLAR İNDEKSİ		D
1001 Roman 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100	1001 Roman 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100	1001 Roman 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

Şekil D

Dördüncü indeks, Yayınlar İndeksi. 'İndeks D' kodlamasıyla birlikte, ansiklopedide yer alan çizgiromanla ilgili olsun olmasın gazete, dergi, mecmuaların tamamı bu bölümde yer bulmuş durumda (Şekil D).

Buradan, mesela Milliyet Gazetesinden hangi sayfalarda bahsedildiğini, *Hafta* dergisinin geçtiği sayfaları bulabilir; *Zagor* dergilerinin ansiklopedinin kaçınıcı sayfalarında yer aldığını görebilirsiniz. Bu bölüm ansiklopedik harf akışının biraz dışına taşmış durumda. Zira ansiklopedinin metninde olduğu gibi 'A' harfinden değil de, rakamla ifadelenen (1001 Roman, 7 Gün, 3 Roman gibi) yayınların rakamsal sıralamasıyla başlatılmıştır.

COĞRAFİK İNDEKSİ		E
1001 Roman 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100	1001 Roman 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100	1001 Roman 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

Şekil E

Beşinci indeks olan Coğrafik İndeks ise, sarı zeminle işaretlenmiş ve 'İndeks E' olarak kodlanmış durumda (Şekil E). Burada alfabetik olarak sıralanmış ülke isimlerinin altında yine alfabetik olarak o ülkeden ansiklopediye dahil olan maddeleri bulacaksınız. Yani ansiklopedide Türk bayrağıyla sınırlı kaç tane madde varsa, bu bölümde sayfa numarasıyla birlikte yer almakta.

Bilhassa 'Frankafon' tanımlamasıyla bilinen Belçika/Fransa çizgiroman ekolü ve bu ekolü oluşturan örneklerin sürekli birbirine karıştırıldığına şahit olmuşumdur. Fransız bir çizimle Belçikalı bir yazanın ortak üretimi olan bir çizgiroman kahramanının bir Belçika dergisinde yayınlanmasının hangi ülkenin başlığında ve nasıl kodlanacağı gibi teknik ve detaylı açıklamalar gerektiren bir durumu, uzun incelemelerle ve güvenilir yabancı kaynaklara başvurarak giderdiğimi umuyorum.

Ansiklopedimin dijital ortama aktarılması, sayfa tasarımları ve her türlü yayın hazırlığını da bizzat üstlenmiş olmam benim için önemli bir editöryal deneyim oldu. A'dan Z'ye kapsamlı bu ansiklopedinin a'dan z'ye her zerresinde Hakan Alpin konsepti olmasının getirdiği coşkulu keyifle sizleri selamlıyorum. Son olarak, böylesi önemli bir esere yayın portföyünde yer açan yayıncıma Türk çizgiroman sanatına verdiği destekten dolayı ayrıca teşekkür ediyorum.

Hakan Alpin

SEÇİLMİŞ BİBLİYOGRAFYA

Kitaplar

- Alpin, Hakan (1999) *Gon*, (sunuş yazısı), İstanbul, İthaki Yayınları
 Alpin, Hakan (2002) *1001 Soruda Çizgiroman*, İstanbul, İm Yayın Tasarım
 Barry, Dan & Kurtzman, Harvey (1988) *Flash Gordon: The Complete Daily Strip, Nov 1951-Apr 1953*, Kitchen Sink Press
 Benton, Mike (1989) *The Comic Book in America: An Illustrated History*, Dallas, Taylor Publishing
 Benton, Mike (1991) *The Illustrated of Horror Comics*, Dallas, Taylor Publishing
 Benton, Mike (1991) *The Illustrated of Superhero Comics of the Silver Age*, Dallas, Taylor Publishing
 Benton, Mike (1992) *The Illustrated History Superhero Comics of the Golden Age*, Dallas, Taylor Publishing
 Bradbury, Ray (1969) *Buck Rogers in Apollo, Year One*, New York, Chelsea House Publishers
 Briggs, Austin (1982) *Flash Gordon: Krieg auf der Erde/War in the World*, Austria, Verlag Pollischansky
 Caniff, Milton (1970) *Terry and the Pirates*, New York, Nostalgia Press
 Capp (Halberstadt), Catherine (1990) *Li'l Abner Dailies Vol: 1-6*, Wisconsin, Kitchen Sink Press
 Crouch Jr., Bill (1981) *The Prince Valiant Scrapbook* (Facsimile Manuscript), USA, Bill Crouch Jr.
 Crouch Jr., Bill (1990) -Derleyen- *Dick Tracy, America's Most Famous Detective*, Carol Publishing Group
 Eco, Umberto (1999) *Corto Maltese: Bir Tuz Denizi Şarkısı*, Çev: Levent Yılmaz, Ankara, Dost Kitabevi
 Feiffer, Jules (1965) *The Great Comic Book Heroes*, New York, Dial Press
 Fossati, Franco (1992) *Fumetto*, Milano, Mondadori
 Gifford, Dennis (1975) *Happy Days: One Hundred Years of Comics*, London, Jupiter Books Limited
 Horn, Maurice (1971) *75 Years of the Comics*, Boston, Boston Book & Art
 Horn, Maurice (1976) *The World Encyclopedia of Comics*, New York, Chelsea House Publishers
 Horn, Maurice & Couperie, Pierre (1968) *A History of the Comic Strip*, New York, Crown
 Kahn, Jenette (1979) *Superman: Famous 1st Edition* (Limited Collector's Golden Mint Series), New York, DC Comics
 Kane, Bob (1990) (1991) *Batman: The Dailies 1944-1945 ve 1945-46*, New York, Kitchen Sink Press
 Lee, Stan (1974) *Origins of Marvel Comics*, New York, Simon and Schuster
 Rovin, Jeff (1991) *The Illustrated Encyclopedia of Cartoon Animals*, New York, Prentice Hall Press
 Sabin, Roger (1991) *Adult Comics*, New York, Routledge
 — *Secret Agent X-9, The Detective Classic from the 1930s*, New York, Nostalgia Press
 — *Türk Mizahının Öncüleri*, Milliyet Gazetesi (sonradan ciltlenen fasikül yayını)

Periyodik Yayınlar

(Türkiye'de yayınlanan ve ansiklopedide bahsi geçen hemen tüm çizgiroman ve albümü, mizah, çocuk dergileri ve çeşitli dönemlere ait gazete arşivleri haricinde)

- Annuario del Fumetto* (1996) Milano, Yayın Yönetmeni Francesco Conchetto
Argos -çeşitli sayılar- (1980'ler) Yazı İşleri Müdürü: Elçin Yahşi
Charlie Mensuel -çeşitli sayılar- Paris, Editör: Wolinski
Comic Book Collector -çeşitli sayılar (1990'lar) New York, Editör: Ian Feller
Comics Scene -çeşitli sayılar- (1990'lar) New York, Editör: David McDonnell
Darkwood Sakinleri 1-13, (1994-2002) İstanbul, Yayın Yönetmeni: Hakan Alpin
Gül-Diken -tüm sayılar- (1994-günümüz) İstanbul, Yayın Yönetmeni: Turgut Çeviker
Hızlı Gazeteci 1-13 (2002-2003) Necdet Şen, İstanbul, Parantez Yayınları
Interview #82 (1990) Dan Barry, Comics Interview
Linus -çeşitli sayılar- (1970'ler) Milano, Editör: Giovanni Gandini
Mizah Kültürü 1-19, (1998-2000) İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Editör: Hakan Alpin
Previews -çeşitli sayılar- (2000-2003) Canada, Editör: Marty Grosser
USA Magazine -çeşitli sayılar- (1990'lar) Paris, Yayıncı: Jacques Glenat
Wizard -çeşitli sayılar- (1992-2003) USA, Editör: Brian Cunningham

İnternet Kaynakçası

www.bddumonde.com	www.pif-gadget-le-livre.com
www.bdcuro.com	www.quino.com.ar
www.bdxii.com	www.ricci.redsectorart.com
www.brusselsbdtour.com	www.riccirob.com
www.comicsbookresources.com	www.sasasema.com
www.comicontheweb.com	www.sci.fi/~karielk/eccomics.htm
www.fantastic-four-nl	www.sergiobonellieditore.it
www.fumetti.org	www.spirou.com
www.gemstonepub.com/eccomics	www.superherohype.com
www.hermannhuppen.com	www.tintin.com
www.kingfeatures.com	www.toonopedia.com
www.ky.xaxon.ne.jp/~matt/history1.html	www.ubcfumetti.com
www.lambick.com	www.uky.edu/~holler/periodic
www.largowinch.com	www.willeisner.com
www.loustal.com	www.zompist.com
www.marvel.com	www.zpub.com
www.pif.com	